

Кушнір Вікторія,
студентка 53 групи,
ННІ філології та журналістики.
(науковий керівник – **професор Кучерук О.А.**)

Формування мовної особистості школяра: когнітивно-комунікативний аспект

Одним із пріоритетних у сучасній школі визнано особистісно орієнтований підхід до навчання. Відповідно до цього підходу в межах шкільного курсу української мови актуалізується проблема формування мовної особистості, здатної орієнтуватися в широкому інформаційному просторі й вільно спілкуватися в різних соціокультурних ситуаціях. Метою навчання української мови в школі, відповідно до сучасних освітніх і суспільних запитів, має стати формування національно свідомої мовної особистості, що означає не тільки засвоєння школярами сукупності лінгвістичних знань, вироблення мовно-мовленнєвих умінь і навичок, а й формування в учнів рідномовних обов'язків, національно свідомого ставлення до мови, що виражається в прагненні та вмінні мовців спілкуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях, відповідальному ставленні до власного мовлення, постійній, наполегливій роботі над його вдосконаленням, відстоюванні пріоритету української мови в нашій державі.

Аналіз наукової літератури, присвяченої проблемі особистісно орієнтованого навчання української мови (праці О. Горошкіної, С. Карамана, С. Омельчука, М. Пентилюк, І. Хом'яка та ін.), свідчить про важливість дослідження цієї проблеми для розвитку сучасної теорії і практики україномовної освіти.

Мета публікації – розглянути проблему взаємозв'язку когнітивного й комунікативного підходів у формуванні мовної особистості школяра.

Мовною особистістю називають людину, яка виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетентності, шанує, любить і береже рідну мову, людину, здатну ефективно реалізувати себе в суспільстві засобами мови. Мовна особистість

— це насамперед інтелектуальна особистість, яка виражає себе за допомогою мови в індивідуальному мовленні. Інтелектуальні особливості виявляються в словниковому запасі, моделі світу особи, її індивідуальній концептуальній і мовній картині світу.

Як відомо з психологічних досліджень, головною ознакою особистості є наявність свідомості й самосвідомості. З цього випливає, що для мовної особистості характерною є мовна свідомість і мовна самосвідомість. К. Волков вводить поняття мовної свідомості через виокремлення в ній кількох рівнів, серед яких одні лежать на поверхні, а інші є глибинними. Глибинні рівні можна завжди підняти на поверхню завдяки активній пізнавальній роботі людини [1, с.77]. Отже, мовна свідомість має завжди лінгвокогнітивну природу, виявляє себе в мові та її значеннях, які, у свою чергу, якнайглибше відображають людську думку. Обґрунтовуючи правомірність ототожнення свідомості і мовної свідомості в структурі мовної особистості, слід виходити із загальноприйнятого тлумачення цього поняття у психології як вищої, специфічно людської форми відображення, зумовленої життям особистості в суспільстві та соціальними відносинами. Сутність свідомості – це відображення дійсності, яке набуває свідомого характеру за допомогою мовних значень, отже, свідомість, по суті, є мовною.

Для формування й збагачення мовної свідомості важливо реалізувати в шкільній практиці ідеї теорії когнітивного навчання мови, особливо це стосується формування мовно-когнітивного рівня володіння мовою (за моделлю мовної особистості, розробленою Ю. Карауловим). Суть когнітивного навчання української мови, як зазначає О. Кучерук, полягає в розвитку вмінь сприймання, відтворення, продукування інформації, трансформування знання з одного коду в інший, презентації здобутого знання у формі побудови моделей пізнання навчальних об'єктів на основі ментальних уявлень про мовну і концептуальну картину світу українців. Таке навчання передбачає також формування вмінь правильно використовувати інформацію у спілкуванні, свідомо й переконливо обґрунтовувати твердження [2, с.15-20]. По суті, йдеться про комплексний *когнітивно-комунікативний підхід* до навчання української мови, переваги якого зумовлюються

реалізацією ширшого діапазону функцій мовної освіти щодо формування інтелектуально розвиненої, морально вихованої особистості, здатної володіти комунікативною компетентністю. Ідея цього підходу спрямовує на застосування збагаченої системи методів навчання мови, що передбачає сукупність взаємопов'язаних пізнавальних, інтерпретувальних, практичних, креативних і комунікативних дій учнів. Цілеспрямоване застосування такої системи методів з метою формування мовної особистості уможливить духовно-інтелектуальне зростання школяра, розвиток його пізнавальної активності та формування мовленнєвої комунікативної компетентності.

Отже, формування мовної особистості школяра – це довготривалий педагогічний процес, який потребує об'єднання творчих зусиль суб'єктів навчання на основі застосування синтезу комунікативного підходу з когнітивним. Перспективним є визначення сучасних шляхів та ефективних методів навчання, які сприятимуть формуванню мовної особистості у процесі шкільного опанування української мови.

Використана література:

1. Волков К. Психологи о педагогических проблемах: [кн. для учителя] / К. Н. Волков ; под ред. А. А. Бодалева. – М. : Просвещение, 1981. – 128 с.

2. Кучерук О. А. Когнітивна теорія навчання української мови як пріоритетний напрям шкільної лінгводидактики / О. А. Кучерук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»/ ред. Колегія І. Д. Пасічник, Р. В. Каламаж, І. М. Хом'як та ін. – Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип.29. – С.15-20.